

Joan J. Busqueta Riu
Universitat de Lleida

Introducció

Una de les conseqüències de la Guerra de Successió fou el tancament de les universitats catalanes i la creació d'una d'única i de nova a Cervera, el 1717.¹

Entre aquestes universitats hi havia l'Estudi General de Lleida. Però aquest no era com els altres, quelcom el distingia i molt: l'Estudi General de Lleida havia estat el primer centre universitari, o «d'alts estudis», en paraules de l'època, que tingué la Corona d'Aragó en la seva història.² Dit d'una altra manera, la primera universitat amb la qual els territoris integrats en aquella entitat política s'obrien al món dels estudis superiors, al món d'aquelles primeres universitats europees que havien anat desplaçant les antigues escoles monàstiques, catedralícies o municipals. I ho havia fet ben aviat, a finals del segle XIII.

Studium Generale: aquesta era l'expressió per a indicar l'associació de mestres i estudiants que «s'ajuntaven amb la voluntat d'aprendre els sabers», segons la definició del rei de Castella Alfons el Savi.³ Expressió d'una institució que fou una realitat gràcies a l'acció combinada

1. Vegeu el treball de J. PRATS, *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*, Lleida, Pagès Editors, 1993.

2. Entre els primers treballs de caràcter general sobre l'Estudi de Lleida, creiem que cal destacar-ne els següents: A. PLEYÁN CONDAL, *La antigua universidad ilerdanaesa*, Lleida, 1901; J. M. ROCA, *L'Estudi General de Lleyda*, Barcelona, Il·lustració Catalana, s. a.; E. SERRA RAFOLS, *Una universidad medieval: El Estudio General de Lérida*, Madrid, Librería General de Victoriano Suárez, 1931; R. GAYA MASSOT, «Comentarios al período preparatorio de la fundación del Estudio General de Lérida», *Ilerda*, núm. XII (1949), p. 59-72; *Cancilleres y rectores del Estudio General de Lérida*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1951; J. LLADONOSA, *Anecdotari de l'antiga Universitat de Lleida*, Barcelona, Barcino, 1957; *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1970. No oblidem les investigacions concretes realitzades per diferents especialistes, que són molt nombroses. Podem consultar una bibliografia prou exhaustiva a R. GORT, E. SARDOY i X. ERITJA, «Orientació bibliogràfica sobre la història de l'Estudi General de Lleida», a *Llibre de les Constitucions i Estatuts de l'Estudi General de Lleida: Els Estatuts fundacionals (Lleida, 1300)*, Lleida, Universitat de Lleida, 2000, p. 143-151.

3. *Las siete partidas del rey Don Alfonso el Sabio*, vol. II, Madrid, Real Academia de la Historia, 1807, p. 340. Vegeu el treball de M. ALVAR, «La "Partida Segunda" y la vida académica en el siglo XIII», *Rúbrica*, núm. 4 (1990), p. 197-217.

de diverses instàncies: dels estaments urbans, representats pels «paers» o governants municipals impulsats pels frares franciscans;⁴ del rei Jaume II, «un dels pus savis prínceps del món e mils parlat», segons l'opinió del cronista Muntaner; i del papa Bonifaci VIII, a qui correspongué, com a cap de l'Església i com a poder superior —*auctoritas*— en aquella Europa cristiana, aprovar-ne la iniciativa, l'1 d'abril de 1297,⁵ i dotar-la de la projecció i la universalitat que caracteritzaven, arreu, els estudis generals. Una iniciativa que tingué un brillant colofó en el privilegi fundacional atorgat, l'1 de setembre de 1300,⁶ per l'esmentat rei Jaume II.

Certament, l'essència d'un estudi general, a diferència d'un simple estudi o estudi particular, era, ultra la capacitat d'impartir els anomenats «alts estudis» (la teologia, la ciència per excel·lència de l'edat mitjana, el coneixement per a tractar de trobar una explicació racional de qüestions sobrenaturals de les sagrades escriptures i de la fe; el dret, els coneixements dirigits a ordenar la societat; la medicina, els coneixements per a intervenir en la salut i en la malaltia, i, finalment, la filosofia natural, que venia a completar els vells sabers del *trivium* i el *quadrivium*), com dèiem, ultra la capacitat esmentada, l'essència era la validesa dels seus ensenyaments arreu de la cristiandat, el fet de disposar de l'anomenada *licentia ubique docendi*, privilegi que només podien concedir els poders universals, l'emperador o el papa.⁷

4. L'abril de 1293, el rei Jaume II adreça una carta als paers i els prohoms de Lleida per a confirmar que ha rebut, mitjançant els franciscans fra Pere d'Esplugues, custodi, i fra Jordà, guardià, la petició per a crear un estudi general a la ciutat (Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 98, f. 21). Vegeu P. SANAHUJA, «La Universidad de Lérida y los franciscanos», a *Archivo Ibero Americano*, núm. VII (1947), p. 170, nota 2. Vegeu, també, S. CLARAMUNT, *La primera Universitat de Lleida: Lliçó magistral d'obertura del curs acadèmic 1992-1993*, Lleida, Universitat de Lleida, 1993, p. 7-17.

5. «A més a més, i per la sol·licitud reial, manifestem que tu, en qualsevol ciutat o llog insigne de la teva terra, que consideris més apte per a això, puguis instituir un Estudi General per a les lletres [...]» (Arxiu de la Corona d'Aragó [ACA], *Cancelleria*, butlles, llig. 21, perg. 282). Vegeu P. BOFARULL, *Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, vol. VI, Barcelona, 1850, p. 103-104, doc. 61; P. SÁINZ DE BARANDA, *España sagrada*, vol. XLVII, 1853, p. 340-341, doc. 67; *700 aniversari de la Universitat de Lleida*, Lleida, 1996, p. 20-21.

6. Arxiu Municipal de Lleida (AML), fons municipal, perg. 68. Vegeu P. BOFARULL, *Colección de documentos inéditos...*, vol. VI, p. 104, doc. 62; J. VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, vol. XVI, Madrid, 1845, doc. 3, p. 196-198; P. SÁINZ DE BARANDA, *España sagrada*, vol. XLVII, p. 341-343, doc. 68; R. GRAS, *La Pahaeria de Lérida: Notas sobre la antigua organización municipal de la ciudad: 1149-1707*, Lleida, 1911, p. 259-261, lám. 20; *700 aniversari de la Universitat de Lleida*, Lleida, 1996, p. 22-23; R. GORT, «Documents de l'Estudi: catàleg i edició», a *L'Estudi General de Lleida: Ciutat i universitat en els documents de l'Arxiu Municipal de Lleida*, Lleida, 2000, p. 43-45.

7. La *licentia ubique docendi* consistia en el reconeixement dels estudis cursats i la facultat d'ensenyar-los en qualsevol altre centre de la cristiandat sense la necessitat de sotmetre's a un nou examen. Significava, d'altra banda, de fet, el reconeixement dels centres com a estudis autènticament generals. La definició és d'A. BARCALA, «Las universidades españolas durante la Edad Media», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 15 (1985), p. 90.

Lleida: seu de l'estudi

Sens dubte, el privilegi fundacional de 1300, que inicia tot un conjunt d'escriptures vinculades als orígens del moviment universitari a Catalunya i als territoris hispànics de la Corona d'Aragó,⁸ així com a la realitat cultural, política, social i econòmica d'una de les institucions genuïnament europees i més antigues que coneixem, la universitat, constitueix, alhora, i des del nostre punt de vista, el final d'un llarg recorregut de creixement urbà i maduració institucional ciutadana. Un procés que s'iniciava el 1149 amb la conquesta de Lleida —i també de Fraga— i la posterior carta de poblament de 1150,⁹ i que havia de comportar la incorporació de tota una tradició llibresca i científica important heretada de la Lleida islàmica.¹⁰

Lleida reclamava l'Estudi. La monarquia n'havia de ser ben conscient. El Palau Reial, aixecat sobre l'antiga Suda de l'època islàmica, havia estat la seu d'aquelles primeres Corts celebrades l'any 1214, quan nobles, eclesiàstics i ciutadans juraren fidelitat, en uns moments ben difícils, al petit Jaume, el futur Jaume I, el rei Conqueridor. Escoltem el monarca:

E hageren altre consell: que en nom de nós e ab segell novell que ens faeren fer, que manàssem Cort a Lleida, de catalans e aragoneses, en la qual fossen l'arquebisbe e els bisbes e els abats, e els rics hòmens de cada u dels regnes, e de cada ciutat deu hòmens ab auctoritat dels altres de ço que ells farien, que fos feït. E tots vengren al dia de la Cort, llevat de don Ferrando e el comte don Sanxo: car havien esperança que cascú fos rei. E aquí juraren-nos tots que guardarien nostre cor, e nostres membres, e nostra terra, e que ens guardarien en totes coses e per totes. E el lloc on nós estàvem lladoncs era allí on nos tenia al braç, l'arquebisbe N'Espàrec, que era del llinatge de la Barca e era nostre parent, sus el palau de volta qui ara és, e llaores era de fust, a la finestra on ara és la cuina, per on dóna hom a menjar a aquells qui mengen en lo palau. E feït lo dit sagrament, partís la Cort.¹¹

8. Sobre la documentació fundacional i, específicament, les vinculacions de la Universitat de Lleida amb la Universitat de Bolonya, vegeu l'estudi de F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida (s. XIII-XVIII)*, Lleida, Pagès Editors, 1992; i els més recents de M. PESET, «La fundación y el fuero universitario de Lérida», *Hispania*, núm. LVIII/2, núm. 199 (1998), p. 515-536; i J. PEMÁN, «Los Estatutos fundacionales de la antigua universidad llerdense (año 1300). Un estudio introductorio», a *Llibre de les Constitucions i Estatuts de l'Estudi General de Lleida: Els Estatuts fundacionals (Lleida, 1300)*, Lleida, 2000, p. 25-40.

9. Vegeu J. M. FONT I RIUS, «La reconquista de Lérida y su proyección en el orden jurídico», *Illera*, núm. XII (1949), p. 7-31; «Carta de població de Lleida (1150)», a *Documents jurídics de la història de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1992, p. 51-62; J. LLADONOSA, *La conquesta de Lleida*, Barcelona, Dalmau, 1961; Joan J. BUSQUETA, «Sobre la carta de poblament de Lleida (1150): l'herència de Tortosa», a *Les cartes de població cristiana i de seguretat de jueus i sarraïns de Tortosa (1148/1149)*, Tortosa, 2000, p. 199-212.

10. Podem mostrar, com a exemple d'aquesta tradició, el document datat el 10 de setembre de 1302: Jaume II orde-na que siguin entregats al mestre Guillem de Besiers, deixeble d'Arnau de Vilanova i fundador de la Facultat de Medicina de Lleida, alguns llibres aràbics de medicina que posseïeixen els jueus per tal de poder corregir els de l'Estudi de Lleida (ACA, reg. 125, f. 59). Vegeu A. RUBIÓ I LLUCH, *Documents per l'història de la cultura catalana mig-aval*, vol. II, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1921, p. 13-14, doc. 16.

11. JAUME I, *Crònica o Llibre dels feïts*, Barcelona, Edicions 62, 1982, cap. 11, p. 48. Vegeu també una anàlisi d'aquest capítol a l'estudi de F. ESPAÑOL, «El castillo real de Lleida en época medieval», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 26 (1996), p. 437-485.

D'aquestes terres havia sortit molta gent acompanyant que tenien un remarcad protagonisme en les conquestes de Mallorca i València. I sobretot en aquesta darrera, on varen excel·lir els apotecaris i els metges lleidatans, com ens recorda el mateix rei en la crònica, el *Llibre dels feyts*. No oblidem, d'altra banda, que la conquesta de València significà la introducció del paper a les nostres terres, vehicle de transmissió de l'escrit veritablement revolucionari en aquells moments, i que la ciutat de Lleida comptava, com hem vist, amb una tradició llibretera, científica, important, heretada d'un passat islàmic i d'una comunitat jueva pròspera. Feia, tanmateix, pocs anys, el 1278, que s'havia posat la darrera pedra de la catedral romànica, de la imponent seu de Lleida, iniciada a principis del segle XIII i un dels símbols més preuats d'aquestes terres. I això, cal tenir-ho present, s'havia esdevingut durant el bisbat de Guillem de Montcada, llinatge ben poderós en el conjunt de les terres de la Corona, amb una forta presència en els territoris entre Catalunya i Aragó; llinatge, d'altra banda, del qual havia de sortir Dona Elisenda, la futura esposa del rei Jaume II, el rei que escollí Lleida.¹² I, per una altra banda, en aquelles dates, el Consell de la ciutat es disposava a commemorar els primers cent anys del privilegi de consolat, la veritable carta constitucional del municipi o Paeria de Lleida, que havia estat atorgat pel rei Pere el Catòlic l'1 d'abril de 1197.¹³ Quina celebració millor que l'obtenció del plàcet pontifici per a engegar el procés de creació d'una universitat? De fet, havien estat els responsables municipals els principals promotors de la idea, com hem assenyalat, almenys des de 1293.

Col·laboració, doncs, amb la cort reial i les seves empreses, tradició científica i llibretera arrelada durant els temps musulmans i vida municipal activa són condicionants a què cal afegir la bona situació geogràfica, estratègica al bell mig de les terres de la Corona i en la connexió de les dues Nogueres, del riu Segre i la vall de l'Ebre, vies habituals de circulació d'idees i mercaderies. Val a dir que la regió de Lleida s'havia convertit, en el segle XIII, en una àrea important de producció i comercialització de teixits mercès a una posició immillorable per al transport, per a la pastura dels ramats, beneficiaris de l'abundància de prats i camps de farratge, i per a la producció de lli o cànem aprofitant les extenses hortes regades pel Segre, per les dues Nogueres —Pallaresa i Ribagorçana— i per la xarxa de sèquies. S'ha dit, fins i tot, que els draps, els teixits de llana, més famosos de la Corona d'Aragó durant el segle XIII foren confeccionats a Lleida. No cal dir-ho, el volum d'activitat urbana, desenvolupat per tota aquesta vitalitat econòmica i social, generava conflictes al bell mig d'una població cada cop més estratificada, diferenciada —majors, mitjans i menors—,¹⁴ de manera que calia

12. Vegeu el treball de F. ESPAÑOL, «Un cert perfil d'Elisenda de Montcada», a *Una reina lleidatana i la fundació del monestir de Pedralbes*, Lleida, Amics de la Seu Vella, 1997, p. 11-38.

13. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, vol. I, Lleida, Dilagro, 1991 (reed.).

14. Del 26 de setembre de 1213 data una escriptura que reflecteix les dissensions i les querelles sostingudes *inter maiores cives et populum llerde* per la manera de repartir les contribucions urbanes. Vegeu R. GRAS, *Història de la Paeria*, Lleida, Ajuntament de Lleida, 1988 (reed.), p. 136-139 (AML, reg. 1372, f. 129v).

posar fi als litigis, almenys ordenar els nombrosos bans i disposicions municipals. I, en aquesta direcció, Lleida aporta a la història del dret català el primer codi de caràcter municipal que coneixem a Catalunya, els *Costums de Lleida* (1228),¹⁵ un riquíssim conjunt normatiu, equitatiu i afavoridor de la convivència, tal com assenyalaven els mateixos Estatuts fundacionals de l'Estudi General:

[...] pel que fa als Costums de Lleida, que són equitatius i que, com se sap, afavoreixen la nostra convivència i l'interès dels estudiants, el rector els pot admetre a l'hora de resoldre causes o conflictes relatius als estudiants laics.¹⁶

El procés de creixement tindrà, a més, uns altres indicadors: la necessitat d'una moneda pròpia, la pugesa de Lleida, per la importància del mercat local, i el naixement l'any 1232 d'una fira anual, per la festa de Sant Miquel de setembre, que consolidarà el prestigi assolit pels artesans i pels mercaders lleidatans entre els marxants de tot arreu. De fet, sabem que la ciutat de Lleida donà pesos i mesures a València quan aquesta fou conquerida el 1238. I, encara al segle XVI, la ciutat de València afinava les seves mesures i el numerari segons el patró de Lleida. Quelcom semblant passava a Mallorca: el 1232 el rei havia concedit autorització per a encunyar moneda a Mallorca ordenant que es fes segons el costum de Lleida.

Amb els teixits, el mercat en general i les fires, també es promocionava la circulació de les idees, dels avenços del coneixement. Efectivament, el rei Jaume II, en el privilegi fundacional de l'1 de setembre de 1300, ho manifestava ben clarament: «que no fos necessari als nostres súbdits demanar i mendicar en regions o nacions estranyes la investigació de les ciències».

Calia, doncs, una conquesta final per a l'oligarquia urbana, i aquesta fou la dels ensenyaments superiors; la creació d'un gran centre de formació de futurs administradors i governants municipals (especialment juristes) i dels dirigents d'un Estat que es consolidava políticament, així com de metges, mestres en arts i filosofia i teòlegs. Aquest centre, l'Estudi General de Lleida, s'havia de convertir en un pol d'atracció cultural i econòmic i en un àmbit de formació, d'intercanvi i de relació per a una població de mestres, estudiants, familiars, gent d'oficis vinculats al món del llibre i l'ensenyament, etc., la major part procedents de les terres veïnes del mateix Principat i dels regnes d'Aragó, València i Mallorca.

Bisbat, mercat...: a finals del segle XIII, amb la fundació de l'Estudi General, el 1300, hom hi afegia un altre espai comú: la universitat.

15. Vegeu J. J. BUSQUETA, «Els Costums de Lleida: una introducció», a *Els Costums de Lleida*, Lleida, Ajuntament de Lleida, 1997, p. 15-20.

16. Arxiu Capitular de Lleida, calaix 151, llig. 5, *Llibre de les Constitucions i Estatuts de l'Estudi General de Lleida*, p. 98 (traducció catalana de Matías López i Raül Torrent).

No cal repetir-ho: hom requeria sobretot juristes,¹⁷ formats a casa i coneixedors dels dos drets —civil i canònic—, per a un Estat, la Corona d'Aragó, que s'anava consolidant en la península i en el conjunt de la Mediterrània. Calia ordenar una societat en creixement, assumpte, per tant, vital; tan vital que els professors de dret, durant molts anys, cobraran més que els altres «mestres» i, àdhuc, ocuparan posicions de privilegi en els diversos cerimonials.¹⁸ En aquella primera universitat es formaren juristes de la talla de Jaume Marquilles (1368-1451), el qual es presentava com a *filius Gimnasii Ilerdae*, vicecanceller de la cort del rei Martí i el millor comentarista dels Usatges de Barcelona; o de Jaume Callís (c. 1370-1434), conseller i advocat dels reis Martí l'Humà, Ferran I i Alfons el Magnànim, i una de les figures capdavanteres del dret català medieval, segons l'opinió generalitzada de la historiografia. Ambdós, juntament amb alguns altres jurisconsults catalans del segle XIV, fers elaboradors de la teoria pactista del Govern, de l'anomenat *pactisme*. I això sense oblidar el pas de l'estudiant valencià Alfons de Borja, que acudí de petit a Lleida, on es doctorà en dret civil i canònic, després seguí la carrera eclesiàstica i fou titular de la Càtedra de Teologia; es convertí en canonge de la seu, més tard en vicecanceller de l'Estudi General, en bisbe de València i finalment, a setanta-cinc anys, en papa amb el nom de Calixt III, l'any 1455. Des del pontificat, Calixt III engegà accions com la revisió del procés de Joana d'Arc, que fou declarada innocent, incoà el procés de canonització de Vicent Ferrer i instituí per a tota l'Església la festa de la Transfiguració del Senyor per a commemorar la recuperació de Belgrad de les mans dels turcs (1456).

Calien, també, metges, especialment per a medis urbans cada cop més poblats, on malaltia i marginació sovint es confonen. En aquest àmbit es destacà la figura del professor de medicina Jaume d'Agramunt, representant d'una escola mèdica, la lleidatana, que excel·lí durant el segle XIV, hereva de la tradició mèdica de la Lleida islàmica, conservada i dinamitzada pels jueus

17. Recollim les paraules d'Antonio García García: «¿Qué ofrece a cambio la Universidad a la sociedad? La Universidad forma a la élite preparada para desempeñar los cargos que requieren una preparación académica de la que la sociedad medieval carecía en gran parte hasta el advenimiento de las universidades. Las universidades hispánicas aportan sobre todo juristas y desde el siglo XV también teólogos. Los primeros sirven a la sociedad tanto a nivel secular (civilistas) como eclesiástico (canonistas), mientras que los teólogos se ocupan del estudio del dogma y la moral católica que eran profesados mayoritariamente por aquella sociedad, pero con importantes aportaciones a la sociedad de su tiempo en aspectos como la guerra y la paz, la ética económica, etc. A cambio de estos servicios que los universitarios prestaban a la sociedad, ésta les ofrecía una promoción social, laboral y económica a la que les daba acceso su formación académica.» Vegeu A. GARCÍA GARCÍA, «Universidad y sociedad en la Edad Media española», a *Universidad, cultura y sociedad en la Edad Media*, Alcalá de Henares, Universidad de Alcalá de Henares, 1994, p. 149.

18. Respecte del cerimonial i la jerarquia, és molt interessant el document atorgat pel rei Pere el Cerimoniós, el 10 d'octubre de 1386, en el qual estableix l'ordre jeràrquic dels actes oficials d'acord amb la normativa establerta a l'Estudi General de Tolosa de Llenguadoc: hom haurà de col·locar els doctors en lleis al costat esquerre del rector o canceller, i, al costat dret, els doctors en teologia i, seguidament, els doctors en decrets (ACA, reg. 852, f. 185-186). Hauríem de destacar, també, el fet que ben aviat, el 1410, disposen d'un privilegi atorgat pel rei Martí que els faculta a constituir-se en col·legi (ACA, reg. 2208, f. 87v-89v).

de la ciutat. Però, sobretot, enfortida per l'impuls que des de Montpeller havia donat Arnau de Vilanova, metge i savi conseller de prínceps i papes, a través de deixebles seus com el professor Guillem de Besiers, el fundador de la Facultat de Medicina de Lleida.¹⁹ Jaume d'Agramunt fou l'autor, a mitjan segle XIV, l'any 1348, quan la Pesta Negra començava el seu tràgic recorregut, del primer tractat sobre aquesta malaltia que es coneix a Europa, tractat redactat en llengua catalana, el *Regiment de preservació a epidèmia o pestilència e mortaldats*, text del qual hom conserva una còpia datada el 1383. Cal que ens aturem en aquesta obra... Fa uns sis-cents cinquanta anys sortia a la llum, hi insisteixo, el primer tractat científic sobre la Pesta Negra, i ho feia en català. Així, el filòleg Joan Veny ha pogut situar aquesta obra entre les peces cabdals per a la lingüística històrica catalana.²⁰

El fort desenvolupament dels estudis de medicina i el renom dels seus mestres portaran, l'any 1391, seguint el que temps abans es feia a Montpeller, a aconseguir un privilegi, datat a Aitona el 3 de juny, del rei Joan I mitjançant el qual s'autoritzava el lliurament del cadàver d'un condemnat a mort —després d'haver-lo ofegat en aigua—, cada tres anys, perquè els estudiants de la universitat poguessin aprendre anatomia. Un avenç notable, sens dubte, en l'Europa de l'època. El document és força expressiu:

[...] que ab hac luce, modo et forma predictis sublate, per juncturas et partes et arterias corporis pro videndo membrorum occultorum dispositionem intercipiatur et incidatur ad vestre omnimode voluntatis: que incisio apud medicos anathomia nominatur. Qua quidem incisione seu mutilacione per eos facta corpus seu cadaver ipsius sic defuncti, per vos tradatur ecclesiastice sepulture [...].²¹

Per cert, entre els mestres en medicina de prestigi formats a l'Estudi de Lleida, cal mencionar l'escriptor valencià Jaume Roig, metge de la reina Maria de Castella, la muller d'Alfons el Magnànim. Roig fou l'autor de l'*Spill*, redactat al voltant de 1460, una de les peces capdavanteres de la literatura catalana medieval.

Calia, finalment, disposar de bons mestres en filosofia i les arts del *trivium* (gramàtica, retòrica i lògica o dialèctica), la base de tot coneixement, i del *quadrivium* (aritmètica, geometria,

19. Vegeu J. LLADONOSA, *La Facultat de Medicina de l'antiga Universitat de Lleida*, Barcelona, Dalmau, 1969; *Noticia històrica sobre el desarrollo de la medicina en Lérida*, Lleida, Colegio Oficial de Médicos, 1974; M. McVAUGH i L. GARCÍA BALLESTER, «The Medical Faculty at early fourteenth century Lérida», a *History of universities*, vol. III, Oxford, Oxford University Press, 1989, p. 1-25.

20. Vegeu la nova edició facsímil del *Regiment de pestilència* a J. ARRIZABALAGA, L. GARCÍA BALLESTER i J. VENY, *Jacme d'Agramont: Regiment de preservació de la pestilència (Lleida, 1348)*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana i Universitat de Lleida, 1998.

21. ACA, reg. 1900, f. 28. Vegeu P. BOFARULL, *Colección de documentos inéditos*, vol. VI, p. 411, doc. 128; P. SÁINZ DE BARANDA, *España sagrada*, vol. XLVII, p. 354, doc. 76: «[...] talleu per les articulacions, i per les altres parts i artèries del cos, amb total llibertat, de manera que pugueu observar la disposició de les parts ocultes; d'aquest tall, els metges en diuen anatomia. Un cop, però, realitzada la incisió i mutilació, doneu al cos del difunt eclesiàstica sepultura.»

música i astronomia), estudis bàsics per a la formació posterior. Mencionem, aquí, Anselm Turmeda, l'escriptor franciscà mallorquí que s'havia de convertir a l'islam i que descriu, a principis del segle XV, la ciutat de Lleida com «una ciutat d'estudis entre cristians»; hi afegeix que els estudiants arriben a mil cinc-cents i que «allí vaig aprendre les ciències *naturalium* i l'astrologia durant sis anys».²² També estudià filosofia i jurisprudència a l'Estudi de Lleida, i després teologia a València i Alcalá de Henares, l'educador sant Josep de Calassanç, el fundador de Roma estant, el 1597, de les Escoles Pies, els escolapis, congregació elevada a orde religiós per Gregori XV, el 1621, i destinada a l'educació de les classes populars seguint les directrius de reforma del Concili de Trento. Pel que fa a la teologia, l'estudi més important, no s'impartí a la seu de la universitat de Lleida fins a l'any 1430. Això no obstant, els coneixements d'aquesta disciplina s'obtenien, mentrestant, al convent dels dominics i a la càtedra «popular» que regentaven els franciscans a l'església parroquial de Sant Joan de la ciutat; tot i que no sempre amb l'èxit desitjat, tal com ens mostra l'acta del 7 de gener de 1481, quan la paeria decideix rescindir el contracte a un professor italià de teologia perquè no es feia entendre:

A la proposició feta pels dits senyors de Pahers, que foren donats per subvenció del camí faheador a un frare de Sent Francesch, lo qual ere stat conduhit per legir la Taulegia en la Sglésia de Sent Johan, per quant ere Ytalià e los hoidós no'l entenien, ni y podia fer més, ni sap la nostra llengua, s'en volie tornar a la sua pàtria pròpia [...] vint sous, los quals foren pagats dels emoluments de la losa del clavari menor, e aquells li donaven per lo treball havie sostengut en lo temps havie legit en dita Sglésia, que ere stat molt poch.²³

Ultra algun dels esmentats més amunt, caldria destacar el pas per aquestes aules de predicadors brillants com Felip de Malla o els germans Bonifaci i Vicent Ferrer; el primer, un dels impulsors, ja en aquella època, de traduccions de les sagrades escriptures al català. El segon, sant Vicent Ferrer, un dels dominics més respectats a Europa, àrbitre i conseller en les grans decisions polítiques i religioses de l'Europa del Cisma de l'Església; l'home fort, també, en la resolució del Compromís de Casp de 1412, que conduí a l'entronització de la dinastia dels Trastàmara a la Corona d'Aragó.

En fi, Antoni Cerdà, anomenat «príncep dels teòlegs» pel papa Pius II; Manuel de Montsuar, el president de la Diputació del General de Catalunya durant els primers anys de la guerra civil que enfrontà les institucions catalanes al rei Joan II, a mitjan segle XV; el jurista Bernabé Assam, autor, entre altres, d'un magnífic tractat de cavalleria; l'humanista Antoni Agustí, bisbe de Lleida i arquebisbe de Tarragona; el també humanista mallorquí Miquel Tomàs Taxaquet; Pedro Cerbuna, el fundador de la Universitat de Saragossa; el cronista Pere Miquel Carbonell, Jeroni Pujadas, Dídac Monfar, etc. Podríem continuar, però n'hi ha prou amb alguns exemples d'un

22. Anselm TURMEDA, «*La Thufa*»: *Autobiografia i atac als partidaris de la Creu*, Barcelona, Curial, 1978.

23. AML, reg. 369.

prestigi intel·lectual que, malgrat les dificultats econòmiques que impedièn, a voltes, el pagament puntual dels professors i que, fins i tot, es traduïren en el tancament temporal de l'Estudi, convertí Lleida en «una ciutat universitària de fama universal», en paraules de l'historiador Josep Lladonosa. Prestigi assolit, també, perquè conservava llibres o estudis ben necessaris en aquella època, com, per exemple, l'extens comentari del llibre quart de les *Decretals* realitzat pel bisbe de Lleida, Jaume Sitjó. La reina Violant s'expressava, amb certa urgència, el 25 de maig de 1387, en lletra adreçada al doctor en decrets Jordà de Sobrà, ciutadà de Lleida:

Entès havem que vos tenits un libre que feu en Cigo, bisbe de Leyda, appellat Cigonina, lo qual libre parla de desfer maleficis. Pregam-vos e manam que de continent, vista la present lo·ns trame-tats per lo portador de la present. E en açò dilació o excusa no metats, car nos lo havem axí de gran necessitat, que no pot ésser maior. Certificant-vos que de present lo haïam emprat per ço que mes-ter lo havem, lo·us trametrem. Dada en Barchinona, sots nostre segell secret, a xxv dies de maig del any MCCCXXXVII. Dirigitur Jordà de Sobrà, doctor en decrets e ciutadà de Leyda.²⁴

Tanmateix, resten ben poques coses visibles de l'antic Estudi General de Lleida, a part dels nombrosíssims testimonis documentals i dels textos generats per l'acció dels seus mestres. Dissortadament, la posició històricament estratègica de la ciutat ha fet que les guerres i tot el que se'n deriva s'enduguessin bona part del seu patrimoni monumental. Avui, però, encara podem contemplar l'església de Sant Martí, un temple romànic que es convertí en parròquia de l'Estudi i en el lloc de les celebracions solemnes de la vida universitària d'aquells temps:²⁵ l'aprova-ció dels primers Estatuts i l'elecció del primer rector, Pere de Cabrera, celebrada el 28 de setembre de 1300; les aprovacions i les eleccions successives; la festa de Sant Lluç el 19 d'oc-tubre, data d'inici del curs acadèmic; la de Sant Joan, el 24 de juny, cloenda del curs; els graus de llicenciats i doctors, etc. Ens podem, alhora, aturar davant l'escut migpartit, tot un símbol, certament, amb el senyal heràldic de la ciutat de Lleida, que es conserva a l'actual edifici del Rectorat. És l'escut que hi havia a la façana de les antigues escoles, un escut del segle XVII, tes-timoni diari i enllaç amb un passat que assenta la Universitat actual en una llarga i sòlida tradi-ció d'estudis. Tradició que veié la seva continuïtat desplaçada a la nova Universitat de Cervera arran del Decret de Nova Planta i la nova organització política, administrativa i cultural com a conseqüència de la Guerra de Successió, ja en el segle XVIII.

Ara bé, en el moment de la seva creació, la universitat havia d'implicar un conjunt de can-vis per a la ciutat. Els estaments urbans eren ben conscients de la repercussió social, econò-mica i política de tenir una universitat, i per això defensaren ardidament el privilegi d'exclu-

24. ACA, reg. 2056, f. 16. Vegeu B. MARQUÉS, «El ms. 2874 de l'Arxiu Capítular de la Seu d'Urgell i el seu autor Jaume Sitjó», *Urgellia*, núm. 1 (1978), p. 367-400; J. PERARNAU, «Tres notes entorn de la Biblioteca Papal (Benet XIII). II. Què és la Cigonina», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, núm. 6 (1987), p. 304-306.

25. Vegeu J. LLADONOSA, *La antiga parroquia de San Martín de Lérida*, Lleida, 1944.

sivitat de l'ensenyament superior que els havia estat atorgat en el moment de la fundació.²⁶ Certament, els plets hi sovintejaren, com ens revela la queixa plantejada pels paers davant del Consell General de la ciutat, el 15 de febrer de 1373, en què acusaven el rector de voler traslladar l'Estudi a una altra ciutat i endur-se els estudiants amb l'excusa d'haver estat agredits pel veguer:

Als quals conseyllers los pahers proposaren que ja saben com lo rector del Studi convoque los studians e tracte que-l Studi se mudàs en altra ciutat, e segons que han entès, gire col·lecta en lo Studi que munte a C-lliures o pus; tot açò per aquesta rahó [...]. Acordaren que d'aquest feyt sie informat lo senyor bisbe de Leyda amb letres de mossen lo degà del Capítol, axí matex de la ciutat, e que facen saber tot lo feyt e que-l pregunuen que en quas que el senyor rey fos informat del mudament del Studi, que li plàcie que tingue per la ciutat que per res no fos atorgat, com fos gran dampnatge de la ciutat, majorment com la ciutat no sie en neguna discòrdia ab lo Studi [...].²⁷

I pocs anys més tard, el 1415, el Consell General tornarà a respondre i a exigir el paper capdavanter de la seva ciutat arran de la possibilitat que es creï un estudi general a Calataiud, perquè això, lògicament, anava «en gran dan e preiuhí d'aquesta ciutat» i tenint en compte que «la ciutat hage privilegi que en tot lo regne e senyoria del senyor rey no's pugue tenir Studi General, sino en aquesta ciutat [...]».²⁸

Hom preveia un augment de la població i del consum, l'increment del comerç i de la manufactura, sobretot del món del llibre; la conversió del nucli urbà en centre de contacte i difusió de les idees i els avenços científics, etc. I així fou, tal com ens mostren els Estatuts d'aquella primera universitat quan ens parlen de les diferents nacions en les quals s'agrupaven els estudiants: de la Corona d'Aragó, «de les altres terres i regnes d'Espanya», francesos, alemanys, anglesos, italians, etc. Estudiants, d'altra banda, que juntament amb els professors disposaven d'un barri a la zona alta de la ciutat que fruïa d'immunitats, beneficis tributaris i privilegis diversos. Era el burg universitari sota la jurisdicció del rector, seu de les diferents escoles, primer instal·lades en antics magatzems de blats i en tallers com les saboneries, i que després gaudiren d'edificis propis i més ben dotats.²⁹ Una població estudiantil, doncs, que s'apartava del control municipal i que genera-

26. El 5 de setembre de 1300, Jaume II mana de pregonar per totes les seves terres la fundació de l'Estudi General de Lleida i, alhora, la prohibició d'ensenyar dret, medicina, filosofia i arts en cap més lloc que no sigui la ciutat de Lleida sots pena de mil morabatins per als infractors (AML, fons municipal, perg. 70). Vegeu R. GORT, «Documents de l'Estudi General», a *L'Estudi General de Lleida...*, p. 58-59, doc. 4. Amb tot, aquest monopoli es trencarà a partir de la fundació, per Pere el Cerimoniós, dels centres de Perpinyà (1350) i d'Osca (1354).

27. AML, reg. 402, f. 55. Vegeu E. SERRA RAÏOLS, *Una universidad medieval...*, p. 88-89, nota 55.

28. AML, reg. 406, f. 75.

29. Vegeu J. LLADONOSA, «La zona universitaria de Lérida (descripció de los edificios docentes)», a *Miscelánea de trabajos sobre el Estudio General de Lérida*, vol. II, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1950, p. 9-68.

va, sovint, conflictives amb la resta de ciutadans.³⁰ J. Lladonosa n'aportà uns quants: els jueus de la Cuirassa —el call lleidatà—, apedregats sovint, els artesans i els mercaders de la ciutat o les monges de Santa Clara, per citar alguns exemples, patien les diversions de molts estudiants o dels seus mossos. L'abadessa de les clarisses havia arribat a sol·licitar al rei Joan I, el 1384, que es prohibís als estudiants apropar-se al convent més enllà de quaranta passes.³¹ La nit, però, era la cosa més temuda; els paers es queixaven, l'agost de 1411, del que segueix:

Molts studians van per vila sonant e fahents joventuts [...]. Si algun studiant o studians seran trobats de nits, que aquell o aquells aytals, los pahers e altres officials de la ciutat, deuen corregir e castigar axí com fàcien a un vehí e habitant de la ciutat. E de fet, lo dit Consell féu ordinació, la qual manà fos publicada ab veu de crida, que neguna persona de qualsevol ley, stament o condició sia, no gos anar de nits sens llum, toquat lo seny del lladre, ab armes o sens armes, car sàpien que aquells aytals seran mesos en la presó [...].³²

Val a dir que mestres i estudiants també es distingien de la resta de la població per la manera com havien d'anar vestits: l'anomenat *colobium* o clotxa era una túnica o vestit llarg fins als peus, negre, tancat per davant i per darrere, sense mànigues, però que deixava dos forats laterals per a treure-hi els braços. Aquesta era la indumentària obligatòria dels estudiants beneficiats, dels clergues; els altres podien dur-lo més escurçat i una mica obert per davant. Els mestres havien de portar un vestit llarg i «honest» i durant la lectura de la classe havien de dur posada la caputxa. De totes maneres, sovint, els estudiants passaven per alt la normativa. Un text del rei Ferran el Catòlic, datat el 24 de febrer de 1493, ens n'assabenta:

Don Fernando. A l'amat nostre lo rector de la Universitat del Studi General de la nostra ciutat de Leyda o a son lochtinent qui era, és, e per temps serà: salut e dilecció. No sens displicència havem entès que los estudiants en aqueix dit Studi porten capuços uberts [capes amb caputxes], bèrnies [capots de llana sense mànigues], gavans [capots gruixuts, mena d'abric] e altres hàbits deshonestos, lo que a ells per ésser studians no són decents ne'ls pertanyen. A les quals coses e abusos volents degudament e com se pertany provehir, ab tenor de lo present motu nostro proprio, de certa sciencia, expressament y deliberada, vos diem, encarregam, exortam, requerim e amones-

30. A. Barcala ho ha explicat molt bé: «Las relaciones con la ciudades fueron frecuentemente conflictivas. Los derechos de asociación, coalición, mutuo amparo no siempre fueron reconocidos por los municipios. Por otro lado, los abundantes privilegios otorgados por los reyes sustraían parcelas de poder o fuentes de ingreso a las autoridades locales. A ello se añadía que la población estudiantil era en su mayoría foránea, fluctuante y de gran movilidad, lo que llevaba en muchos casos a que la integración en la vida ciudadana no fuera la apetecida por los habitantes del lugar.» Vegeu A. BARCALA, «Las universidades españolas durante la Edad Media», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 15 (1985), p. 126.

31. ACA, reg. 1689, f. 156. Vegeu A. RUBIÓ I LLUCH, *Documents per l'història...*, vol. II, p. 274-275, doc. 281.

32. Biblioteca de Catalunya, ms. 918, f. 23, «Llibre de Consells de la Paheria dels honrats en Barthomeu de Sentmenat, Pere de Ulzinelles».

tam attentament que d'aquí avant vedeu e prohibiau, segons Nos ab aquesta mateixa prohibim e manam algun student o students en lo dit Studi e per la dita ciutat no gosen ne presumexen portar ne porten capes ne capuços uberts, bèrnies, gavan ne altres hàbits exteriors e desonestes, sino solament clotses, sots pena per cascuna e tantes quantes vegades contrafaran serns alguna speranza de veure, de perdre les dites capes, capuços uberts, bèrnies, gavans e altres hàbits desús dits, les quals e los quals convertireu en les coses pies e caritatives que a vos ben vistes seran [...].³³

El dit burg era la seu, també, d'algunes altres construccions, com la cancelleria, la casa del rector, els habitatges dels estudiants o la casa de l'estacioner, llibreria de l'època: «que a tocar de l'església de Sant Martí, l'estacioner disposi la seva estació i que faci totes les vendes de llibres de manera clara i no ocultament», tal com s'expressen els documents. L'estacioner tenia cura, a més de la venda dels llibres, de la correcció —d'acord amb els professors de les diferents disciplines—, la revisió i el lloguer dels llibres de text i de glossa i que prèviament havien estat examinats pel rector. També s'encarregava de les *peciae*, materials bàsics de l'estudiant, que eren còpies autoritzades dels llibres en petits quaderns d'uns quatre folis.³⁴

L'impuls urbanístic va ser notable: hom aconseguí revitalitzar un espai mancat de població i de vida després que bona part dels seus habitants n'haguessin marxat, temps enrere, amb les conquestes de Mallorca i València. S'aconseguia, d'altra banda, convertir la ciutat en nucli de contacte cultural, en fòrum de debat en diríem avui dia, sobretot tenint en compte el llegat i la persistència, durant el segle XIV, de les cultures àrab i jueva a la nostra ciutat, motiu d'atracció per a bona part dels estudiants europeus.

De totes maneres, sabem ben poca cosa de l'estudiantat medieval. No existia una educació secundària més o menys uniforme; l'escola i la universitat sovint es confonien. Els estudiants podien accedir-hi a l'edat de catorze anys sempre que tinguessin coneixements bàsics de lectura i escriptura, així com de gramàtica llatina. En general, la major part procedien de l'estament eclesiàstic, tot i que una gran majoria d'aquells només havien rebut la tonsura i encara no havien assolit el grau sacerdotal. La presència dels membres d'aquest estament era afavorida per l'existència de rendes i beneficis que els permetien finançar-se els estudis i, alhora, estimulada per les possibilitats que oferien de progressar en la carrera eclesiàstica. Això sense oblidar l'important paper desenvolupat pels col·legis majors.

33. ACA, reg. 3528, f. 49-49v. Vegeu J. J. BUSQUETA i Roser GORT, «Imatges de la vida dels estudiants de Lleida: textos del segle XV», a J. TORT, *La lliura del vi: Comèdia de estudiants*, Lleida, Universitat de Lleida, 1998.

34. Vegeu J. TRENCHS, «De l'Estudi General a la Seu: la confecció de llibres a Lleida durant el segle XIV», a *Congrés de la Seu Vella de Lleida*, Lleida, Pagès Editors, 1991, p. 133-145; «Libri, lecture, insegnamento e biblioteche nella Corona d'Aragona (secoli XIII-XIV)», a *XIV Congreso di Storia della Corona d'Aragona*, vol. I, Sàsser, Carlo Delfino, 1993, p. 193-258; A. GARCÍA GARCÍA, «La enseñanza del derecho en la universidad medieval», a *Manuels, programmes de cours et techniques d'enseignement dans les universités médiévales*, Louvain-la-Neuve, Université Catholique, 1994, p. 201-234; Joan J. BUSQUETA, «L'estacioner de l'Estudi General», a *Libri: Testes temporum*, Lleida, Universitat de Lleida, 2000, p. 23-26.

I Lleida disposà del primer col·legi major fundat a Espanya, creat pel canonge Domènec Pons, pels volts de 1372, i inspirat en el col·legi espanyol de San Clemente de Bolonia que havia fundat el cardenal Gil d'Albornoz el 1364. Conegut, també, com a Colegio de la Asunción i col·locat sota el patronatge del capítol catedralici, inicialment fou instituït per a dotze clergues —símbol dels dotze apòstols— estudiants de teologia i dret civil i canònic. Posteriorment, ja entrat el segle XV i per problemes diversos, les «beques» es reduïren a nou.³⁵

Això no obstant, a la ciutat de Lleida, la importància que assoliren ben aviat els estudis d'orientació més utilitarista com el dret i la medicina hi afavorí l'entrada d'alumnes laics, alumnes la procedència social dels quals era ben diversa: des dels sectors més humils fins a membres de la noblesa, passant pels procedents de les classes mitjanes urbanes, evidentment els més nombrosos. La varietat esmentada comportava també, i en el marc d'una societat del privilegi com la feudal, problemes de jerarquia. Llegim la queixa dels consellers de la ciutat de Barcelona adreçada als paers de Lleida, del 25 de setembre de 1447:

Als molt honorables e molt savis senyors los pahers de la ciutat de Leyda. Molt honorables e molt savis senyors. Sabut havem que en lo Studi d'aqueixa ciutat de Leyda se assage de fer un gran abús: que los fills dels cavallers volen tenir per sí banch separat e pus avançat dels fills dels ciutadans e hòmens de honor de ciutats e viles del Principat de Cathalunya. Crehem que vosaltres no ignorats car llà hon o sabessets serien molt meravellats que no us hi fossets interposats com sia cert que per tostemps així per Constitucions de Cathalunya són reputats ab los dits cavallers en un mateix grau e staments, e així en guerres en qualsevol parts com en tots actes e exercici d'armes qui's pertanyen a art de cavalleria, e són stats e són experts en aquelles e en lur stat que tenen així en cavalcadures, armes, vestits, família e viure de lurs rendes e altres actes o ensenyen així bé com qualsevol cavaller. Per ço, molt honorables e molt savis senyors, ab gran affectió vos pregam que així per interès dels ciutadans d'aqueixa ciutat com dels altres ciutadans e hòmens de honor de altres ciutats e viles del dit Principat de Cathalunya vos plàcia imposar en les dites coses e tractar, així ab lo reverent bisbe de Leyda al qual nosaltres scribim ab nostres letres com en altra forma donar obra que en lo dit Studi de Leyda los fills dels ciutadans e hòmens de honor de ciutats e viles de dit Principat, en seure e en altres actes sien reputats en un mateix grau e stament ab los fills dels cavallers, com així ho vulle equitat e bona rahó.³⁶

Certament, a partir del segle XV, s'incorporen als estudis universitaris membres de la noblesa, especialment a causa del prestigi que ha anat assolint l'educació impartida en aquests centres, fins al punt de convertir les titulacions en signes de distinció social i en una altra manera

35. Vegeu R. GAYA MASSOT, «Apostillas monográficas al Colegio de Domingo Pons», *Ilerda*, núm. IV (1945), p. 7-17; V. BELTRÁN DE HEREDIA, «Domingo Pons (1330-1417), fundador del Colegio de la Asunción de Lérida», *Hispania Sacra*, núm. IX (1956), p. 281-319, nota 18; B. DELGADO, *El cartulario del Colegio Universitario de Santa María de Lérida (1376-1564)*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1982; J. MATEU, *Statuta Domus Collegii Sanctae Mariae civitatis Ilerdae*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1973.

36. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Lletres closes*, 1447-1449, f. 19v.

d'assegurar la posició dominant dels estaments superiors.³⁷ La riquesa, com s'ha dit, ja no és suficient per a governar; també són necessaris la cultura, el saber. La formació universitària, i especialment la de caràcter jurídic, obre moltes portes en una societat en què els estats es van consolidant com una realitat territorial cada vegada més efectiva i en què el creixement i el protagonisme de les ciutats necessiten, també, una ordenació més complexa. En alguns indrets de Castella, hom equiparà els doctors amb els cavallers, i els llicenciats amb els escuders, amb les exempcions fiscals que això comportava.³⁸

Mostrarem com a exemple ben gràfic de la varietat de riquesa i procedències el guiatge o protecció concedit pel rei Joan II, el 23 de març de 1460, al noble Don Fernando de Velasco, fill del comte d'Haro, per tal que pugui traslladar-se amb garanties a Lleida per estudiar a la universitat:

Com lo noble magnífich e amat nostre don Ferrando de Velasco, fill del spectable, magnífich, amat e devot nostre lo comte de Haro, vage de present a la nostra ciutat de Leyda per hojr e estudiar en lo Studii General de aquella. Per tant, a vosaltres e a cascú de vos diem e manam, scientment e expressa, sots pena de mil florins d'or d'Aragó dels béns del contrafaent de vosaltres havedors e a nostres còfrens applicadors, que al dit don Ferrando, ensemps ab tota sa gent, scuders, família e comitiva, cavalcadures, robes de lana, lí, moneda d'or e d'argent, joyels, libre e altres a qualsevol coses e municions que aquell porta pe a son servey lexeu quietament e segura e sens vexació o molèstia alguna passar.³⁹

Final

La història de l'Estudi General de Lleida, fins al seu tancament el 1717, com la de qualsevol institució és una història marcada tant pels entrebancs com pels moments i pels períodes ben fructífers. Per les seves aules, com a conseqüència de la diversitat de problemes (sobretot els econòmics), impartiren el seu magisteri o el reberen professors i alumnes que han protagonitzat actuacions i episodis fonamentals de la nostra història. Certament, sense una societat prou madura, vertebrada políticament, econòmicament i culturalment, hauria estat difícil, ben difícil, originar tota aquesta creativitat en les diverses facetes del saber: en la medicina, en els dos drets, en la teologia, en les arts i en la filosofia. Però, alhora, la mateixa trajectòria de l'Estudi General, mentre ajudava a dotar d'uns sòlids fonaments aquesta vertebració, projectava i convertia els territoris de la Corona en marc de referència de l'avenç científic i la reflexió humanista. Aquest és el seu gran llegat, l'herència d'aquell espai comú que fou durant molt de temps la universitat de Lleida.

37. Cal remetre's als treballs de M. Isabel del VAL VALDIVIESO, «Universidad y oligarquía urbana en la Castilla bajo-medieval», a *Universidad, cultura y sociedad en la Edad Media*, Universidad de Alcalá de Henares, 1994, p. 131-146.

38. És el cas que assenyala A. RUCQUOI, «Sociétés urbaines et universités en Castille au Moyen Âge», a *Milieux universitaires et mentalité au Moyen Âge*, París, 1987, p. 114. Cita M. Isabel del VAL, «Universidad y oligarquía urbana...», nota 4.

39. ACA, reg. 3442, f. 24v.